

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус
навчальної дисципліни
«Психологія девіантної поведінки»
2023-2024 навчальний рік

Освітньо-професійна програма: Логопедія. Спеціальна освіта. Дошкільна освіта

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта; 016 Спеціальна освіта

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти: I (бакалаврський) рівень

Викладач (і)	СИЗКО Ганна
Посилання на сайт	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3678
Контактний тел.	+38 (096) 6276600
Е-mail викладача:	sizko71108@gmail.com
Графік консультацій	середа: 16.00 п'ятниця: 13.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
6/180	14	12	64	залік

Семестр: 5, 8(денна).

Мова навчання: українська, англійська

Ключові слова: психологія, девіантна поведінка, психологічна допомога.

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки» є формування знань щодо змісту, видів, психологічних чинників та особливостей діагностування, корекції та профілактики девіантної поведінки особистості, розвиток відповідних умінь та навичок.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія девіантної поведінки» є:

- розширити та поглибити професійні знання студентів-психологів;
- сформувати навички самостійної роботи з науковою літературою;
- розкрити психологічний зміст девіацій поведінки особистості;
- визначити психологічні чинники їх виникнення;
- ознайомити з основними психодіагностичними методами та методиками на виявлення девіацій поведінки особистості;
- висвітлити особливості діяльності психолога з профілактики та корекції девіантної поведінки.

Компетентності та програмні результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії

Спеціальні компетентності

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-9. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

Програмні результати навчання

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН4. Застосовувати для розв'язання складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.

РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх

психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

Зміст курсу:

Змістовий модуль I. Психологічні засади девіантної поведінки особистості

Тема 1. Зміст і види девіантної поведінки особистості

Суть поняття «девіантна поведінка». Основні види девіантної поведінки. Патологічна обумовленість делінквентної поведінки. Основні критерії, які відмежовують патологічні причини від непатологічних у девіантній поведінці. Причини виникнення девіантної поведінки. Прояви психопатології у підлітків. Клінічні форми девіантної поведінки.

Тема 2. Чинники девіантної поведінки особистості

Поняття норми поведінки. Соціально-психологічні недоліки едукційного процесу. Причини девіантної поведінки. Класифікація чинників девіантної поведінки. Погляди науковців щодо виникнення причин девіантної поведінки. Чинники, що впливають на прояв ризику.

Змістовий модуль II. Психологічна характеристика основних видів девіантної поведінки особистості

Тема 3. Агресивна та делінквентна поведінка

Агресія та агресивна поведінка. Умови формування агресивної поведінки особистості. Делінквентна поведінка як форма девіантної поведінки особистості. Умови формування делінквентної поведінки. Протиправна мотивація. Антисоціальна (соціопатична) особистість.

Тема 4. Загальна характеристика залежної поведінки

Загальна характеристика залежної поведінки. Характеристика видів залежної поведінки. Механізм залежної поведінки. Ознаки адиктивної особистості. Хімічна залежність, нехімічна залежність.

Змістовий модуль III. Специфічні форми девіантної поведінки особистості

Тема 5. Психологічна характеристика суїцидальної поведінки

Визначення суїцидальної поведінки. Характеристика типів суїцидів. Вікові особливості прояву суїцидів. Аналіз мотивів суїцидальної поведінки. Концепції формування суїцидів.

Тема 6. Специфічні варіанти девіантної поведінки

Етнокультурні варіанти девіантної поведінки. Гендерні варіанти девіантної поведінки. Вікові варіанти девіантної поведінки. Професійні варіанти девіантної поведінки.

Змістовий модуль IV. Аномалії поведінки

Тема 7. Сексуальні девіації та перверсії

Поняття сексуальних девіацій. Відмінність сексуальних перверсій від девіацій. Характеристика сексуальних девіацій підліткового віку. Види сексуальних перверсій та девіацій. Причини виникнення сексуальних перверсій. Профілактика та корекція сексуальних девіацій.

Тема 8. Насилля в дитячому віці та його наслідки

Поняття насильства над дитиною. Види дитячого насилля. Психологічна характеристика наслідків при різних формах насилля. Сексуальне насильство. Фізичне насильство. Психологічне насильство. Фактори виникнення та психологічний супровід дитини, що пережила насильство.

Змістовий модуль V. Психологічна діагностика особистості з девіаціями поведінки

Тема 9. Вивчення психічного розвитку осіб із девіантною поведінкою

Особливості психологічного обстеження осіб із девіантною поведінкою. Цілі і завдання психологічної діагностики. Дослідження причин виникнення девіантної поведінки. Визначення особливостей розвитку пізнавальної сфери у осіб із девіантною поведінкою. Складання висновку психологічного обстеження та психолого-педагогічної характеристики школярів із девіантною поведінкою.

Тема 10. Вивчення особистісного розвитку девіантів

Методи психологічної діагностики особистостей з девіаціями поведінки в контексті її соціальної ситуації розвитку. Спостереження, бесіда, опитування, біографічний метод, метод тестування як основні методи діагностики особистостей з девіаціями поведінки. Визначення особливостей

функціонування структурних компонентів особистості. Методи вивчення самооцінки та рівня домагань. Методи вивчення функції прогнозу, здатності до ціле покладання та інтеграції свого життєвого досвіду. Методи дослідження мотиваційної та емоційно-вольової сфери особистості.

Змістовий модуль VI. Діяльність психолога щодо надання психологічної допомоги особистостям із девіаціями поведінки

Тема 11. Психологічні основи корекції девіантної поведінки особистості

Проблема девіантної поведінки. Основні методи корекції девіантної поведінки. Завдання корекції. Зміст корекційної роботи. Корекція аутоагресивної поведінки. Корекція залежності від зловживання речовинами, які викликають зміну психічної діяльності. Способи психокорекції девіантної поведінки особистості. Методи психокорекції індивідуальний підбір методів і способів психокорекції Методи психокорекції клінічних форм девіантної поведінки. Способи корекції патохарактерологічних реакцій. Цілі та принципи психокорекції девіантної поведінки. Новітні розробки методів і способів психокорекції девіантної поведінки.

Тема 12. Психологічні основи профілактики девіантної поведінки особистості

Цілі та принципи здійснення профілактичних заходів, спрямованих на попередження відхилень у поведінці. Основні методи профілактики девіантної поведінки. Методика профілактики девіантної поведінки серед молоді. Форми соціально-психологічної допомоги.

Методи навчання:

Освітній процес відбувається за змішаним навчанням та (або) з використанням технологій дистанційного навчання на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, програму для віддаленого управління комп'ютером Team Viewer або будь-які додатки від Google.

Методи навчання:

словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда, навчальна конференція, дискусія;

наочні: ілюстрування, демонстрування, відеометод;

практичні: вправи, практичні роботи, дослідні роботи;

Методи стимулювання навчальної діяльності: метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних

предметів, метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання притч, метод створення ситуації новизни навчального матеріалу, метод опори на життєвий досвід здобувачів, створення ситуації успіху в навчанні, стимулювання відповідальності й обов'язку, заохочення й осудження в навчанні;

Активні й інтерактивні методи:

Скрайбінг-презентації, «Plus-minus-interesting» («Плюс-мінус-цікаво») – проведення аналізу певної проблемної ситуації за допомогою таблиці, сторітелінг, рольові ігри, ділові ігри («Компетентність», «НІЛ», «Тендер»), робота в малих групах, круглий стіл, тренінги;

Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; метод письмового контролю; метод тестового контролю; самооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основними видами навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання, є лекції, семінарські та практичні заняття, консультації.

Упродовж викладання лекційного матеріалу передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції – бесіди і лекції-візуалізації. Лекція – бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє привернути увагу здобувачів вищої освіти до найбільш важливих питань теми лекції, визначити у процесі полілогу особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти, завдяки чому лектор може оперативнo вносити корективи у викладання лекції. У свою чергу, здобувачі вищої освіти мають можливість обмірковувати поставлені запитання, робити самооцінку рівня своєї підготовки, дійти самостійно до певних висновків і узагальнень. Лекція-візуалізація являє собою візуальну форму подачі лекційного матеріалу технічними засобами навчання або аудіо-відеотехніки (відео-лекція). Читання такої лекції зводиться до розгорнутого або короткого коментування візуальних матеріалів, що переглядають студенти.

Протягом проведення семінарських занять передбачено поєднання таких методів навчання, як проведення аналізу певної проблемної ситуації за допомогою таблиці, сторітелінг, рольові ігри, ділові ігри («Компетентність», «НІЛ», «Тендер»), робота в малих групах, круглий стіл, тренінги, дискусійні форми розгляду ситуацій, наукові семінари, реферативні читання, тестування.

В умовах воєнного стану передбачено проведення занять зі здобувачами І (бакалаврського) рівня вищої освіти на платформах ZOOM, MOODLE дистанційно.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

1. Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій» розміщені на сайті університету, на сторінці кафедри, в Moodle.

2. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій», розробник Сизко Г.І.

3. Презентації до навчальної дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій», розробник Сизко Г.І.

Система оцінювання та вимоги:

Поточний контроль є обов'язковим заходом контролю здобувачів вищої освіти. Основним його завданням є оцінка рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, повноти та якості засвоєння здобувачами навчального матеріалу за темами, змістовими модулями навчальної дисципліни та виконання індивідуальних завдань відповідно до робочої програми навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється викладачами впродовж семестру. Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється здобувачам вищої освіти у журнал академічної групи після кожного контрольного заходу.

Поточний контроль може проводитися у формі фіксованих виступів здобувачів при обговоренні теоретичних питань (з науковими повідомленнями, рефератами), письмового експрес-контролю, перевірки конспектів занять, розв'язання та моделювання професійно зорієнтованих ситуацій, підготовки творчих проєктів, а також у формі тестування. Нарахування рейтингових балів за формами поточного контролю здійснюється за такими *критеріями оцінювання* як: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок з практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

Формою **підсумкового семестрового контролю** є залік у обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Мінімальний прохідний бал допускання до заліку – 25.

Максимальна кількість балів, що нараховується за залік – 50 балів.

Залік проводиться у письмовій формі: передбачено 25 тестових завдань закритого та відкритого типу різного ступеня складності, кожне з яких оцінюється 1 балом (макс 25 балів), а також індивідуальне завдання, що має практичну спрямованість й оцінюється максимально 25 балами.

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти денної форми навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю (10*5=50), потім до отриманого показника додаються бали, набрані за теоретичну частину екзамену (усну або письмову) і виконане індивідуальне завдання (макс. 50 балів).

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти на індивідуальному графіку обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю (2*5=10), потім до отриманого показника додаються бали за виконані самостійні роботи (макс. 40 балів) та бали, набрані за залік (макс. 50 балів).

За підсумками навчання здобувач вищої освіти може отримати 100 балів.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Поточний та семестровий контроль за умов змішаного навчання та (або) з використанням технологій дистанційного навчання може проводитися на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, програму для віддаленого управління комп'ютером Team Viewer або будь-які додатки від Google.

Список рекомендованих джерел

1. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2006. - 88 с.
2. Максимова Н.Ю. Психологія адаптивної поведінки: Навчальний посібник. - К : ВПУ «Київський університет», 2002. - 308 с.
3. Ранняя профилактика отклоняющегося поведения учащихся (Психолого- педагогический аспект): Пособие для учителя / Под ред. В.А.

Татенко, Т.М. Титаренко. - К.: Рад. шк., 1989. - 128 с.

4. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання / В.М. Оржеховська, В.С. Виноградова-Бондаренко, І.І. Доброскок, О.І. Пилипенко, Т.Є. Федорченко, В.М. Приходько. - Переяслав-Хмельницький, 2003. - 64 с.

5. Міщик Л.І., Білоусова З.Г. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків. - Запоріжжя: ЗДУ, 2003. - 108 с.

6. Трудный подросток: причины и следствия / Под ред. ВА. Татенко. - К., 1985. - 165с.

15. Інформаційні ресурси

1. Електронний курс «Психологія девіантної поведінки» в Moodle за посиланням: <https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3058>

2. <http://www.ikpp.npu.edu.ua/>

3. <http://www.mon.gov.ua>

4. http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/social_work/

5. <https://imzo.gov.ua>

6. <http://bdpu.org>

7. <http://npu.edu.ua/ua/>

8. <https://drive.google.com/drive/folders/12ouTg2rL1RW9xI9QvYuGcWAnZ5mQchv>